

"בחזרה לעתיד" בניין הכוח של המודיעין הלוגיסטי

גם במלחמות העתידיות ידרשו צבאות לכלכל עצמם, כל אחד מסיבותיו, על בסיס "מודיעין לוגיסטי". מערכת הכנות הולמת ותהליכי בניין כוח בתחום זה, יגדילו את סיכויי ההצלחה ושמירת הרציפות וההמשכיות של הכוחות הלוחמים

תיעוד עצמי נדיר של לוחמים בעת מלחמת לבנון השנייה. אחת ההבחנות הבסיסיות של דיני הלוחמה היא ההבחנה בין מטרה צבאית, שבה מותר לפגוע, ובין מטרה אזרחית (צילום מסך, כאן 11)

רס"ן שי ונטורה

השימוש בכוח, העוסקים בתחום המדיני של עילות לפתיחת מלחמה, הגדרת תוקפנות והגנה עצמית, ושלבם בסיום המלחמה. השני - דיני הלוחמה בשדה הקרב, שהם מערכת כללים משפטית, שתפקידה להסדיר באופן מחייב את כללי התנהגות הצבאות בשדה הקרב.

אחת ההבחנות הבסיסיות של דיני הלוחמה היא ההבחנה בין מטרה צבאית, שבה מותר לפגוע, ובין מטרה אזרחית. הכלל היסודי הוא כי מלחמה צריכה להתנהל בין הצבאות, וכל צבא אמור לפגוע רק בצבא האויב ובכשירותו לקרב. יתרה מכך, חל איסור לפגוע במטרות החיוניות להמשך קיומה של האוכלוסייה האזרחית. אסור לנהל מלחמה באופן שיפגע במכוון במוצרי מזון, באזורים חקלאיים, במתקני תברואה וכדומה, במטרה להביא להרעבת האוכלוסייה האזרחית. עם זאת, מותר לפגוע באמצעי המחיה או בתשתית לוגיסטית של צבא האויב, בתנאי שההתקפה לא תשאיר את האוכלוסייה האזרחית בלי מזון או צורך קיומי אחר.⁴

נוסף על כך, יש פעולות האסורות בלחימה, לדוגמה: הפרת תנאי כניעה של האויב, התעללות ויחס מחפיר לחללים, הרס רכוש שלא לצורך וביזה.

תפיסת מאגר או תשתית פרטית בצה"ל מחייבת, על פי הפקודות, כמה פעולות שיאפשרו הבטחת העמידה בדיני הלוחמה. ראשית, העברת דיווח מסודר על-ידי מפקדים בשטח אל יחידת איסוף השלל או בא כוחה, תוך ציון פריטים וכמות שנתפסו. במקביל, תתבצע בדיקה מודיעינית ומשפטית באשר למעמדו של הרכוש, על בסיס נתונים שיועברו על-ידי היחידה (אם הלחימה מאפשרת זאת), הכוללים את הפרטים הבאים: הודעה לבעלי הרכוש או גורם הנמצא בסמוך לו, תיעוד רמות המלאי או הפריטים, סימון המקום ואבטחתו.⁵

מודיעין לוגיסטי - הגדרה

צה"ל מגדיר את המודיעין הלוגיסטי תחום מודיעיני שעניינו מתקנים לוגיסטיים של האויב העשויים לשמש את כוחותינו לאחר כיבוש המתקנים.⁶ אך כפי שניתן היה להבחין עד כה, הגדרה זו חסרה את ההיבטים המקומיים ואת השפעת דיני הלוחמה בנושא.

לנוכח ניתוח ההיסטוריה הצבאית, דיני הלוחמה ומושגים בתחום המודיעין, ניתן להגדיר את המושג "מודיעין לוגיסטי" בצורה רחבה יותר, באופן הבא:

המודיעין הלוגיסטי עניינו בתהליכי איסוף, הערכה וניתוח של משאבים ומתקנים לוגיסטיים בשטח האויב, העשויים לשמש את כוחותינו לתמיכה בתמרון. זמינות התשתית הלוגיסטית בשטח הלחימה תתאפשר לאחר פעולה צבאית (תשתית אויב) או ללא הפעלת כוח צבאי (תשתית מקומית). שימוש במשאבים ומתקנים בשטח האויב כגורם משלים, יאפשר הגדלת אורך הנשימה הלוגיסטי ואף צמצום תנועות לוגיסטיות במרחב הלחימה. כל זאת תוך תיעוד ותהליכי בקרה שיאפשרו עמידה בדיני הלוחמה ושמירה על מוסריות חיילינו.

רמות המודיעין הלוגיסטי

העמקה בהיסטוריה הצבאית וניתוחי מלחמות לאורך השנים, מאפשרים אפיון של שלוש רמות שונות בהקשר המודיעין הלוגיסטי. על-מנת ליצור בסיס מושגי, ניתן להשתמש במונחים

הלוגיסטיקה היא עיסוק עתיק יומין, שראשיתו לפני אלפי שנים. היא התפתחה בעיקר במסגרות צבאיות, היות שבהן אתגרי ההישרדות חייבו לפתח שיטות וכלים לביסוס חוזקו של הצבא, ולאפשר את קיומו השוטף.¹ עיקר המשאבים בעת העתיקה היו מזון, מים ומספוא לבהמות. משאבים אלה היו משותפים לכל הכוחות הלוחמים והם נמצאו בשטח הלחימה עצמו. על כן, האפשרות הלוגיסטית הבולטת באותה העת הייתה למצוא את המשאבים בזירת המלחמה. משאבים אלו הושגו באמצעות ליקוט מהאדמה, ביהו והחרמת מקורות מזון של האויב.² התפתחויות טכנולוגיות במעשה המלחמה דוגמת המצאת אבק השריפה, התפתחות טכנולוגית של אמצעי הלחימה, המצאת מנוע הקיטור והופעתם של כלי לחימה ממוכנים, גרמו לשינוי משמעותי בשיטת הלוגיסטיקה. מאפיינים אלו העבירו את כובד משקלה של הלוגיסטיקה, משטח הלחימה עצמו אל שיטת מילוי מהעורף. עם זאת, שיטת המילוי המקומי או "המודיעין הלוגיסטי", נותרה גורם משלים גם במלחמה המודרנית.

במסגרת תחקיר שהוצג בצה"ל בנושא לקחי הלוגיסטיקה במלחמת לבנון השנייה, נקבע כי בכל פקודת מבצע יש לכלול אמצעים לוגיסטיים בשטח האויב - "מודיעין לוגיסטי" - נוסף על האמצעים הלוגיסטיים של היחידות

במסגרת תחקיר שהוצג בצה"ל בנושא לקחי הלוגיסטיקה במלחמת לבנון השנייה, נקבע כי בכל פקודת מבצע יש לכלול אמצעים לוגיסטיים בשטח האויב - "מודיעין לוגיסטי" - נוסף לאמצעים הלוגיסטיים של היחידות.³ קצת יותר מעשור לאחר מכן, לא נעשה כמעט תהליך בניין כוח משמעותי בתחום. מאמר זה יציג כיצד ניתן להתבסס על המודיעין הלוגיסטי כחלק משיטות הלוגיסטיקה במלחמה, מהן רמות המודיעין הלוגיסטי וכיצד הנושא נתמך בדיני הלוחמה. כמו כן, ייבדקו תהליכי בניין הכוח הנדרשים על-מנת להתקדם "בחזרה לעתיד".

דיני הלוחמה בהקשר המודיעין הלוגיסטי

עת מלחמה היא שעה קשה בחייה של כל מדינה, שעת מבחן הכרוכה בסכנה, באובדן חיים ובהתלהטות הרוח. אחד המבחנים למוסריותה ולתרבותה של מדינה הוא שאלת כיבוד דיני המלחמה, שכיום רואה בהם הקהילה הבינ-לאומית חלק מהמשפט המחייב את כל מדינות העולם. דיני המלחמה מתחלקים לשני ענפים מרכזיים: מדיני וצבאי. הראשון - דיני

הבאים: "למצוא מהשטח", "לחיות מהשטח" והאחרון "לרכוש מהשטח".

למצוא מהשטח. הרמה הראשונה טקטית - מציאת המשאבים כחלק מהלחימה על בסיס יעדים שנכבשו ובאופן בלתי סדור, כלומר "למצוא מהשטח". שיטה זו נובעת מאילוץ, לרוב כאשר הלוגיסטיקה מהעורף מתעכבת או אינה קיימת. ההיסטוריה מעידה כי במקרים רבים שבהם נאלצו לוחמים לאסוף את המזון שלהם באופן שאינו חד-פעמי - גברה הפעילות הלא ערכית שלהם ונפגעה רוח הלחימה של הגייסות.

כך פעלה שיטתו הלא מוצלחת של אלברכט פון ואלנשטיין במלחמת שלושים השנים באימפריה הרומית, שהובילה למעשי ביהוה, אלימות וסחיטה. 300 שנים לאחר מכן, הנחה הפיקוד היפני במלחמתו עם סין לאסוף את המזון מהשטח - הנחיה שתוצאותיה היו מעשי אונס, רצח, עינויים ועריקת חיילים מן הצבא.

צה"ל מגדיר את המודיעין הלוגיסטי תחום מודיעיני שעניינו מתקנים לוגיסטיים של האויב, העשויים לשמש את כוחותינו לאחר כיבוש המתקנים

לחיות מהשטח. הרמה השנייה, המאורגנת יותר, מתוכננת ומערכתית, תאפשר לכוחות הלוחמים "לחיות מהשטח". שיטה זו תתקיים על בסיס ניתוח מעמיק, תכנון מקדים, תוך התחשבות במערכת האילוצים המבצעית. פעילות מסוג זה מחייבת ניתוח מודיעיני והגדרת כוח לביצוע על-ידי המפקד. מכך, ניתן לצמצם את האתגרים הערכיים ולאפשר תהליכי בקרה טובים יותר על דיני הלוחמה.

באופן זה פעל כבר אברהם אבינו במלחמתו בכיכר הירדן, שם השלל היחיד היה מזון עבור לוחמיו. בהמשך בנה אלכסנדר מוקדון תוכניות קפדניות שהתבססו על שיטת "לחיות מהשטח", תוך התחשבות בעונות השנה ומועדי הקציר. כך פעל גם נפוליאון בונפרטה שהפקיע מצרכים מהתושבים תוך הקפדה על תיעוד השלל בקבלות. דוגמה עכשווית יחסית ניתן לראות אצל הבריטים במלחמת העולם הראשונה כשכבשו את באר שבע על-מנת להשתלט על בארות המים שלה, עבור החיילים והסוסים.

לרכוש מהשטח. הרמה השלישית והאחרונה מתבססת על

התקשרות חוזית, במדינה שבה נלחמים או בסמוך לה. שיטה זו, המאפיינת לרוב צבאות משלוח הנלחמים רחוק מהעורף הלוגיסטי, ניתנת לביצוע אם קיימת במרחב תשתית לוגיסטית מקומית, המתאימה לצרכים של הכוחות הלוחמים מחד גיסא ומעוניינת במתן שירותים אלו מאידך גיסא. בדרך זו יכול הצבא לצמצם את רמות המלאי ואף את היחידות הלוגיסטיות הנשלחות אל שדה הקרב.

לתיאור שיטה זו ניתן להזכיר את צבאות צרפת וספרד, שכבר במאה ה-16 החלו ממש במקביל "לרכוש מהשטח", בדרך פעולה של התקשרות עם סוחרים מקומיים. כך גם "מיקור החוץ" של שירותים לוגיסטיים שבוצע על-ידי האמריקנים במבצע "סופה במדבר".

תהליכי בניין הכוח של המודיעין הלוגיסטי - המלצות יישומיות

אחד המאפיינים הבולטים של תהליכי בניין הכוח הוא חוסר הוודאות. בשעה שאנו מתכננים את בניין הכוח שלנו, איננו יכולים לדעת באיזו סביבה יהיה עלינו לפעול, איך תיראה המערכת האסטרטגית, כיצד יבנה האויב את כוחו או אילו טכנולוגיות חדישות ייכנסו לשירות. מצד אחר, כל אלו משפיעים בצורה מועטה על בניין הכוח של המודיעין הלוגיסטי. בכל מקום שבו יידרש צבא להילחם - יימצאו תשתיות מקומיות, תשתיות צבאיות וייתכן שגם תעשיות ביטחוניות. על כך ניתן לומר כי תהליכי בניין כוח אלו הם בעלי סבירות גבוהה למימוש, במצב של עימות צבאי.

אנסה להציע כמה המלצות לתהליך בניין כוח לקידום שיטה זו:

- כשלב ראשון יש להגדיר בתורת הלחימה, כי בפקודת המבצע - תחת סעיף האויב, ייכתב פרק המנתח את המודיעין הלוגיסטי. בפרק זה יוצג מידע בעל משמעות לכוחות המבצעים לביצוע משימתם, לנוכח הכוונת המפקד. יש להתמקד בהיבטים גיאוגרפיים, רמות מלאי או מרכיב לוגיסטי אחר הקיים בשטח. כך יוכל המפקד לקיים הערכת מצב משמעותית בטרם יגדיר את המשימות לכוחותיו. לנוכח זאת יחליט המפקד על הקצאת הכוחות ועל אופן השימוש במשאבים המקומיים - "למצוא מהשטח", "לחיות מהשטח" או "לרכוש מהשטח".

- בהמשך להגדרות מקצועיות, יפורט בתוכנית הלוגיסטית תמהיל המרכיב הלוגיסטי בפקודת המבצע, וייקבע מה אופן השימוש בכל מרכיב. לדוגמה, שימוש במים בשלב ראשון על בסיס הכוח ובשלב שני ואילך על בסיס מתקני

מים מקומיים. בהמשך לכך, תגדיר השיטה הלוגיסטית את אופן השימוש במשאבים המקומיים, בהתאם להוראות מקצועיות על-פי תחום (טיהור מים, בדיקת תקינות דלק, הנחיות כשרות למזון מקומי וכדומה).

- במרכיב האימונים וההכשרות יש למקד כשירותי פרט ומסגרת נדרשות, על-מנת לאפשר לכוחות יכולת בסיסית "למצוא מהשטח". בכשירות הפרט של לוחם וחייל תתבצע הכשרה לטיהור מים, נהגים ילמדו לשאוב ממאגר דלק או לבצע מעקף לתדלוק מתחנת דלק מקומית; מחלקה ופלווגה יידרשו

- חלק עיקרי בתהליך בניין הכוח בתחום זה, מתמקד בפיתוח אמצעים טכנולוגיים, ובעדיפות לאיתור אמצעים טכנולוגיים קיימים. מקורות החשיבה על הפתרונות יימצאו בהיסטוריה הצבאית ובצבאות זרים, באתגרים מעולמות מקבילים כדוגמת החקלאות וטילי השטח וכמובן מדרישה מבצעית של היחידות.

- כמו כן, על-מנת לקדם את יכולת הכוחות "לחיות מהשטח", נדרשים אמצעים מתקדמים יותר שיאפשרו קיבולת או העמסה גדולה יותר. שאיבת דלק בהיקף גדול מתחנה או ממסוף דלק מחייבת, נוסף לכוח האדם המקצועי, גם אמל"ח הולם שיאפשר להם לבצע זאת. בנוסף, עבור טיהור מים משמעותי נדרשים מערכות טיהור חשמליות או ידניות ובהמשך לכך מכלי מים גמישים, כדוגמת אלו הנמצאים בעולם החקלאות עבור נשיאת מים, על גבי כלי רכב אל שטח מעובד מרוחק.

סיכום

כאמור, שמירה על רציפות והמשכיות היא אחד היסודות המרכזיים של האסטרטגיה הצבאית. בשל צורך קריטי זה פותחו תורות, שיטות וטכניקות לוגיסטיות כבר בעת העתיקה ומאז הן שוכללו שוב ושוב, במקביל להתפתחות הטכנולוגיות והאמל"ח.⁸ בהמשך לכך, למדנו כי ההיסטוריה אינה משקרת וככל הנראה גם במלחמות העתידיות יידרשו צבאות לכלכל עצמם, כל אחד מסיבותיו, על בסיס "מודיעין לוגיסטי".

ההיסטוריה אינה משקרת וככל הנראה גם במלחמות העתידיות יידרשו צבאות לכלכל עצמם, כל אחד מסיבותיו, על בסיס "מודיעין לוגיסטי"

מערכת הכנות הולמת ותהליכי בניין כוח בתחום זה, יגדילו את סיכויי ההצלחה ושמירת הרציפות וההמשכיות של הכוחות הלוחמים. תהליכי בניין כוח לחיזוק שיטת "המודיעין הלוגיסטי", על אף היותה גורם לוגיסטי משלים בלבד, תאפשר למפקדים ולאנשי הלוגיסטיקה גם יחד - גמישות, זמינות ומרחב חלופות גדול יותר. כל זאת, בהתבסס על שלוש הרמות: "למצוא מהשטח", "לחיות מהשטח" ו"לרכוש מהשטח".

מרכיבי בניין הכוח שבהם נדרש להתמקד עוסקים בתורת לחימה, כוח אדם, ארגון וכמובן אמל"ח ואמצעים טכנולוגיים תומכים. עם זאת, רק הטמעת השיטה בפרק ההכשרות, האימונים והתרגילים, תיצור אמון על ידי המפקדים ותאפשר לכוחות הלוחמים מימוש שלה בשטח. בכך, נאמץ "בחזרה לעתיד" את השיטה הלוגיסטית הקלסית והעתיקה ביותר בראייה למלחמה הבאה.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

השתלמות מודיעין לוגיסטית, 1994. חלק עיקרי בתהליך בניין הכוח מתמקד בפיתוח אמצעים טכנולוגיים, בעדיפות לאיתור אמצעים טכנולוגיים קיימים

בחלק מהאימונים לבשל לעצמם, וכמובן אימונים והכשרות נוספים מותאמים לתוכנית של היחידה.

- יאותרו בעלי תפקידים במילואים, העוסקים בתחומים דומים בעולם האזרחי, לשיבוץ בעוצבות היסוד או ברמה כפופה לה. בכך יינתן רווח כפול - כוח אדם מקצועי למשימות צבאיות, שיקיים תהליכי שמירת כשירות בעולם האזרחי. בדרך זו פעלה גרמניה לאחר חתימת הסכם ורסאי ופירוק חיל האוויר שלה ב-1920. לנוכח הפער עודדו הגרמנים את האזרחים לעבור קורסי טיסה בבתי ספר אזרחיים. כך בעת הצורך, גויסו טייסים אלו לשירות מילואים בשורות הלופטוואפה (זרוע האוויר של הוורמאכט). אנשי מקצוע בתחומי טיהור מים, אחזקת תחנות דלק, הפעלת מסופי דלק, רוקחים ואחרים, יכולים לשמש מאגר כוח אדם משמעותי להובלת שיטת "לחיות מהשטח".

- בתחום הארגון נדרשת בניית צוות קבלנים עבור כל עוצבת יסוד. משימת הצוות תהיה קיום משא ומתן ישיר עם ספקים מקומיים או בא כוחם בשעת לחימה. על צוות זה להיות בקיא בשפה המקומית, ובעל ידע מקצועי מספק בתחומי הרכש שלהם הוא אחראי.

